

بەردەوامىي خۇپيشاندانەكانى ژينا و ھيرشەكانى ئيران

14-11-2022

نووسەرەكان

زريان رۇژھەلاتى

كورتە : لەكاتىكدا كە خۇپيشاندان و نارەزايىيەكانى 2022ى ئيران پىي ناوہتە دوو مانگەي خۇي، سوپاي پاسداران لە ماوہي كەمتر لە دوو مانگدا، بۇ جارى دووہم لە سى شوپنى جياوازەوہ، بە پاساوى حيزبەكانى رۇژھەلات ھيرشى كردهوہ سەر خاكى ھەريمى كوردستان. ئەمەش دواي ئەوہ ھات لە رۇژانى رابردوودا ھەريەك لە فەرماندى سوپاي پاسداران و وەزيرى ھەوالگري ئيران ھەرپەشەيان لە چەند وئاتيكي ناوچەكە و جيھان كردبوو لەسەرئەوہي كە بە دەستوہردان لە خۇپيشاندانەكان ناويان نابوو

لەكاتىڭدا كە خۇپپىشاندىن و نارەزايىيەكانى 2022ى ئىران پىنى ناوئەتە دوو مانگەي خۇي، سوپاي پاسداران لە ماوئەي كەمتر لە دوو مانگدا، بۇ جارى دووئەم لە سى شوئىنى جياوازەو، بە پاساوى حيزبەكانى رۇژھەلت ھىرشى كردهو سەر خاكى ھەرىمى كوردستان. ئەمەش دواي ئەو ھات لە رۇژانى رابردوودا ھەرىكە لە فەرماندى سوپاي پاسداران و وەزىرى ھەوالگى ئىران ھەپەشەيان لە چەند وئالتىكى ناوچەكە و جىھان كرىبوو لەسەرئەوئەي كە بە دەستووردان لە خۇپپىشاندىنەكان ناويان نابوو.

خۇپپىشاندىنەكانى ژىنا ئىدى تەنيا خۇپپىشاندىنكى ئاسايى نى، بەلكوو بووئەتە درىژخايەنتىر قەيرانى سىياسى لە ماوئەي 43 سالى رابردووى ئىران و حكومەتتىش تاوئەكو ئىستا نەيتوانىو كۆنترۆلى بكات. واديارە ستراتىژى سەرەكى حكومەت ئەوئەي كە خۇپپىشاندىنەكان لەلايەك بە كارى دەولەتان نىشانىدات و لەلاكەي دىكەش روخسارىكى لوكالى بوونيان بۇ وئنا بكات. ئا لىزەوئەي كە خۇپپىشاندىن و ھىرشەكان بە يەك دەبەستىرئەو. ھەرچەند فاكترى جىجىا ھەن، بەلام ئەمە يەككە لە گىرنگىرئەكانىيەنە و ھەر لەو چوارچۆئەيەشدا، دوئىنى وەفدىكى رابەرى ئىران چووئەتە بەلوچستان بۇ دىالوگ و "دئئەوئەي" و، ئەمپۇش موشەك و درۆئەكانى سوپاي بە كوردستانەوئە ناو. بۇئە لە كار و كاردانەوئەكانىشدا زياتر تەركىزى لەسەر ئەو دوو شوئىنەي!

لە بەلوچستان دىالوگ و لە كوردستان ھىرش

خۇپپىشاندىنەكان لە بەلوچستان رەنگىكى مەزھەبى گرتوو و مەولەوى عەبدولحەمىد خەرىكە وەك سەركرەدى سونئەكانى ئىران دەردەكەوئەت كە گوتارىكى ميانەرەوانە و ئازادىخوازەنەي ھەبىت. سەرەپاي ئەوئەي كە بۇخۇي حەنەفىيە، بەشەي كە سونئەي شافەي و پىاوانى ئايىنى شارەكانى رۇژھەلتى كوردستانىش بە تايبەت مەكتەبى قورئان بالى حەسەنى ئەمىنى پىشتى دەگىر. ھەلبەت لەوئەي ھىشتا رەنگى نەتەوئەي بەسەر خۇپپىشاندىنەكاندا زالتەرە و ھەولەكانى زياتر لە 4 دەيەي رابردووى ئىران بۇ كەمپەنگ كرىدەوئەي خواستى نەتەوئەي لە كوردستان سەرىنەگرتوو و خۇپپىشاندىنەكانى ژىنا ئەوئەيان بەھىزتر كرىدەو. مەولەوى عەبدولحەمىد بوئەتە سەركرەدەيەك كە رۇژھەلت ديارى دەكات بە تايبەت دواي ئەو دۇعا بە ناوبانگەي كە بۇ ئازادى كرىدى و ئەو داوايەي بۇ رىفراندۇم پىشى خست و پاش ئەوئەي كە داواي سزادانى بكوژانى خۇپپىشاندىنەكانى كرىد، لە مەلاي مەزگەوتىكەوئە بۇ سەركرەدى بزاڤىكى سىياسى كارىگەر وەرگۇرا كە دواجار، سەرەپاي ھەمو ئەو قسە و باسانەي كە لە تەفرىزىئەكانى ئىران لە دزى دەكران، وەفدىكى رابەرى ئىران چوو سىستان و بەلوچستان و دىدارى لەگەل كرىد. لە دواي لاپردنى فەرماندەي ھىزى پۇلىسى سىستان و بەلوچستان، دەشئ ئەمە گىرنگىرئە پاشەكشەي دەولەت بىت بەرامبەر نارازى و خۇپپىشاندىنەكان.

ھەرچەند كورى شاي ئىران لە سەرەتاكائەوئە ھەولى زۇرى دا بۇ ئەوئەي كە وەك سەركرەدەيەكى بئ ئەملاولاي رەوتى خۇپپىشاندىنەكان دەركەوئەت بەلام، پىدەچئ ئەمە سەرىنەگرتىبىت، چونكە سەرەپاي ھەمو شتىك، ئەو دروشمانە كەم نەبوون كە دزى گەپانەوئەي پادشايەتىن لە ئىران. واديارە ھەر لە ئىوخۇش خۇپپىشاندىنەكان لىدەر و رىكخستنى دبارىكراويان نىيە و ئەمەش كارى حكومەتى بۇ كۆنترۆلكرىدىن سەخت كرىدو. وەزىرى ئىتلاعاتى ئىرانىش بۇخۇي بە وئىساتى رابەرى وئاتەكەي گوتبوو كە خۇپپىشاندىنە ئەم جارى ئەسۇبىن و ئاسان نىيە لىدەرەكانىان بدۆزىئەو.

لە ماوئەي نىكەي دوو مانگى رابردوودا ئەحمەدى ئەزاد، زۇرىك لە مەرجەئە ئابىئەكانى شىعە، لارىجانبىيەكان، بەشەيكى زۇر لە فەرماندەكانى پىشووئە سوپا، رۇحانى ، تەننەت خاتەمى و... يان بىدەنگ بوون يان تەنيا جارىك، پىشتى حكومەتئەيان گرتوو و زۇرىش لەسەرى نەروپىشتون. ئەمەش نىشانەيەكى روونى دوودلى ئەوانە لەو دۇخەي كە ئىستا لە ئارادايە. خۇپپىشاندىنەكان، رىفۇرمخوازەكانى ئىرانىش كرىدو بە دوو دەستە. بەشەيكان سەرەتا بەجۇرىك پىشتى خۇپپىشاندىنەكانى دەگرت، دواتر بىدەنگ بوون، بەلام بەمدوايىانە دىسان دەستەيەكى دىكەيان پىشتىگىرى لە خۇپپىشاندىنەكان دەكەن و داواي ھەلوئىستى روونى مەرجەئە دىنەيەكان دەكەن. ھەندىكىان داوايان كرىدو بە حكومەت رىفۇرم بكات و داواي لىبوردىنىش لە خۇپپىشاندىنەكان بكات. [بەياننامەي](#) ئەم داوايەي ئىسلاخ تەلەبەكان سەرەپاي ئەوئەي كە ھەولى داو بە ئەوئەي رووى دىالوگى لەگەل حكومەت بىت و خۇي وەك ئەدرىسى چارەسەركردى كىشەكان پىشانىدات، وىستووئە نەشەيئ بسووتىننە كەباب. باسى جەماوئەرى بوونى نارەزايى و خۇپپىشاندىنەكانى ئىرانىشيان كرىدو. حكومەتتىش ھەر لەسەر بۇچوونى خۇبەتى و سوورە لەسەر ئەوئەي كە خۇپپىشاندىنەكان وەك كارى دەرەكى ناوبىت و چەندىن جارىش ھەپەشەي تۇلەسەندەوئەي كرىدو. ديارە بەردەوام لە مىدىكانى نىكەي حكومەتتىشەو ھەرىمى كوردستان لە رىزى ئەو شوئىنە دەرەكىيانەي ھەزمار دەكەن كە بە گوتەي خۇيان دەست لە خۇپپىشاندىنەكان وەردەدەن.

خالىكى گىرنگ لىرەدا ئەوئەي كە لەدواي ئاشكرابوونى ھەلوئىستى ئىران بۇ پىشتىوانى رووسيا لە شەرى ئۇكرائىنا، خەرىكە وەرچەرخانىكىش

له هه‌لۆیستی ئەورووپا و ئەمریکا سەبارەت بە خۆپیشاندانەکان دروست دەبێت. ئەلمانیا جەخت لە سزادانی زیاتری بەرپرسیاری ئێران دەکات و پێدەچێت فەرەنساش لەگەڵ ئۆپۆزسیۆن دانیشیێت و خوازیاری هەمان ئەو رۆڵە زیاتر لە 4 دەیهی پێش ئیستای خۆی بێت کە لە گۆرانی رژیمی پێشووی ئێراندا گێراپوو. ئازەربایجان بۆ جاری بەکەم بە ئاشکرا باسی مافی ئازەرییەکان لە ئێران دەکات و ئیلهام عەلییەف کۆتوویەتی "مافی ئازەرییەکان لە هەر شوێنێک بن خەمی ئێمەیه". هاوکات لەگەڵ ئەوانەشدا، گەرانەوهی نەتانیاهۆ لە ئیسرائیل و، ساردبوونی ئەمریکا لە رێککەوتنی ئەتۆمی و گۆینەدانی سعودیە بەو هەره‌شانهی کە تاران لێی دەکات لە ریزی ئەو فاکتەرە دەرەکیانەن کە وادەکەن حکومەتی تاران جاریکی دیکە خواستی پیشاندانی توانای سەربازی خۆی هەبێت. هەلبەت بەهۆی ئەو پالپشتییە کە ئەمریکا بۆ پاراستنی هاوپه‌یمانه‌کانی دووپاتی کردۆتەوه، پێدەچێت کاریکی ئاسان نەبێت بۆ ئێران لانیکەم سەرەتا هیرش بکاتە سەر سعودیە. فرۆکە یی 52ی ئەمریکا بەمدواییانە لە ناوچەکە سووواونەتەوه و فەرماندە سۆپای پاسدارانی ئێرانیش کۆتوویەتی "دوژمنانمان، کۆتوویانە لێمان مەدەن" بۆیه‌ باشترین شوین بۆ ئەوان تاوه‌کو هیرش بکەنە سەری و توانای خۆیان پیشانبدەن، وەك زۆرجاری دیکەش هەر هەریمی کوردستان بوو.

دوو مانگ خۆپیشاندانی بەردەوام

لەماوه‌ی دوو مانگی رابردوودا لانیکەم لە 80 شار و شارۆچکە گەوره و بچووی ئێران دا خۆپیشاندان کراوه و لە 25 دانەیاندا بە رۆژان خۆپیشاندان کراون. بە پێی ریزبەندی، سنە نزیکە دوومانگ، تاران بە 32 رۆژ، ئیسفەهان 18، مەشەد 14، سەمز 14، شیراز 10، رەشت و زاهیدانیش بە 9 رۆژە لەو شوێنانە کە زۆرتین جار خۆپیشاندانیان تێدا کراوه. بەپێی ئەو ئامارە کۆمان کردوونەتەوه، لانیکەم لە 36 رۆژی ئەو دوو مانگەدا، هەر جارەوه خۆپیشاندان لە زیاتر لە 10 شوێنی جیاجیای ئێران کراوه. کۆتاییەکانی سێپتەمبەر، ناوه‌راست و کۆتایی ئۆکتۆبەر لە گەرمترین و بەرلأوترین رۆژانی خۆپیشاندان بوون لە ئێران، بە جۆریک کە لە 26ی ئۆکتۆبەردا لە زیاتر لە 40 شارو شاروچکە جیاوازی ئێران خۆپیشاندان کراون.

لە رۆژانی سەرەتا و کۆتاییەکانی ئەو دوو مانگەدا، خۆپیشاندانەکان زیاتر لە ناوچەکانی کوردستان و بەلوچستان چڕبوونەتەوه و خۆپیشاندانی باقی ناوچەکانی دیکەش زیاتر لە مانگی ئۆکتۆبەردا بوون. لە رۆژەلانی کوردستان بە نزیکەیی هەموو رۆژیک و لە بەلوچستانیش هەموو هەینیەک رووداوی گرنگی تاییەت بە خۆپیشاندانەکان روودەدەن. هەلبەت کاردانەوه‌کانی حکومەتیش زیاتر لەم دوو شوێنە بەرجەستە دەکرێنەوه و، لەوانەیه هۆکاریکی ئەمەش بۆ ئەوه‌ بێت کە حکومەت بێ مەیل نەبێت بۆ ئەوه‌ی خۆپیشاندان و رووداوه‌کانی ئەو شوێنانە دەرێخان تا رووخساریکی لۆکالی و، ئەتتی یان مەزەه‌بیان پێدات. بەلام لەوانەیه ئەمە تاوه‌کو ئیستا سەری نەگرتیێت، چونکە شارەکانی تاران و کەرەج و مەشەد و ئیسفەهانیش بەردەوام ناره‌زاییان تێدا بووه‌ تەنانەت ئەگەر لەه‌رووی جەماوه‌ریشەوه هەموو کات فراوان نەبووبن.

کۆتایی

سۆپای پاسداران لە دوا‌ی هیرشەکە‌ی 28ی سێپتەمبەری 2022 کە بە دەیان درۆن و موشەکەوه کردییه سەر هەریمی کوردستان، باسی "راگرتنی مەرجداری" هیرشەکانی کردبوو. هەرچەند لەدوا‌ی هیرشەکان، پێشمەرگە‌ی حیزبەکانی رۆژەلانی کوردستان، لانیکەم لە چوار خالی نزیکی سنوور نەماون کە ئێران پێیان هەستیار بوو، بەلام سەرەرای ئەوه‌ش، جاریکی دیکە هیرشی کردەوه. پێدەچێت ئەمەش نەك تەنیا لەبەر بابەتی مانەوه‌ی حیزبەکان لە هەریمی کوردستان بووبێت کە زیاتر لە چەندین دەیه‌ لێی بێدەنگ بووه و لەگە‌لی هە‌لی کردووه، بە‌لکوه‌ لەبەر بەردەوامی خۆپیشاندانەکان، گۆرانی هە‌لویستی بە‌شێک لە ولاتان بەرامبەر خۆپیشاندانەکان و، خواستی حکومەت بۆ لۆکالی پیشاندانی خۆپیشاندانەکانەوه سەرچاوه‌ی گرتیێت.